

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

**OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ**

KORUPCE

**Teorie hospodářské
politiky
Prezentace č. 11**

1. Vymezení pojmu
 2. Typologie korupce
 3. Příčiny korupce
 4. Dopady korupce
 5. Měření korupce
 6. Organizace zabývající se monitorováním a bojem proti korupci
 7. Antikorupční doporučení
-

Vymezení pojmu korupce

- lat. „rumpere“ = zlomit, rozlomit, přetrhnout
- lat. „corrumpere“ = zmařit, zkazit, upláct, podpláct
- Není jednotné, různé organizace používají vlastní (rozdílné) definice
- existuje tzv. užší a širší pojetí
 - *užší pojetí* zahrnuje převážně korupci ve veřejném sektoru (Transparency International, Světová banka)
 - *širší pojetí* zahrnuje také aktivity soukromého sektoru (definice OSN)

- *Definice podle Transparency International*

„...takové jednání představitelů veřejného sektoru, ať už jde o politiky, či státní úředníky....., jímž se nedovoleně a nezákonně obohacují prostřednictvím pravomocí, které jim byly svěřeny.“

(Mc Kee, 1996)

- *Definice korupce podle Světové banky*

„...zneužití veřejné moci za účelem získání osobního prospěchu.“

(Bayley, 1966)

- *Definice podle OSN*

„...nabídka, slib nebo předání jakékoliv výhody v něčí prospěch jako nepřiměřené pohnutky pro výkon povinností a vyjednávání, či požadavek přijetí jakékoliv takové výhody.“

(Národní program..., 1998, s. 4)

- *Pojetí sociálních věd*

„Chování, které se odchyluje od „formálních povinností“ veřejné role pro soukromé (osobní, rodinné nebo skupinově orientované) zájmy, pro finanční nebo statusový zisk, a dále jakékoliv chování, které porušuje pravidla za účelem zvýšení soukromého vlivu.“

(J. Nye, 1966)

- *Souhrnná definice*

„...jakákoliv nabídka, slib nebo poskytnutí jakékoliv neoprávněné výhody v něčí prospěch za určitou formu odměny, kdy tato nemusí být pouze finanční, ale může se jednat o dar, protislužbu, poskytnutí informací atd.“

Schéma korupce

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARLOVĚ

odměna

výhoda

zneužití
postavení

subjekt, jenž je
korumpován

subjekt, jenž
korumpuje

zisk na úkor ostatních
subjektů

- *Klientelismus*
 - Je definován jako zvýhodňování na základě příbuzenských nebo přátelských vztahů. Jedná se o přísně osobní vztah patron-klient, přičemž klient je na patronovi závislý, je mu zcela oddán a v rámci možností se snaží podporovat patronův zájem. Lidem mimo klientský vztah jsou tyto hodnoty nedostupné.
 - *Nepotismus*
 - upřednostňování příbuzných či blízkých lidí při obsazování vlivných pozic proti ostatním, nezřídka lépe kvalifikovaným kandidátům, cílem je uplatnit a rozšířit vliv na společenské struktury
 - *Prodej pozic*
 - placené protěžování, např. obsazení vlivné pozice na základě úplatku apod.
-

Korupci může předcházet ...

- *Střet zájmů*
 - výkon funkce nebo zaměstnání se dostává do rozporu s vlastními soukromými zájmy.
- *Lobbing*
 - je součástí politického procesu,
 - prosazování zájmů určité skupiny při realizaci politických rozhodnutí (např. při schvalování zákonů).

- *Typologie podle TI*

- *drobná korupce*

- ❖ praktikována státními úředníky (např. i policisty), kteří jsou často špatně placeni a jsou tak závislí na malých úplatcích od veřejnosti

- *vysoká korupce*

- ❖ zahrnuje rozsáhlé mezinárodní úplatky a tajné zahraniční účty, promyšlená struktura, špatně odhalitelná a postižitelná

- *Typologie podle Světové banky*

- *Korupce sloužící k ovládnutí státu (state capture)*

- ❖ ovlivňování tvorby základních pravidel, tzn. zákonů, regulací, nařízení
- ❖ probíhá formou nezákonných, netransparentních plateb

- *Vlivová korupce*

- ❖ představuje schopnost subjektu ovlivňovat tvorbu základních pravidel bez nutnosti uplácet veřejné činitele
- ❖ větší vliv zde hraje velikost firmy, vazby na stát atd.

- *Administrativní korupce*

- ❖ úplatky veřejným činitelům, kteří mohou změnit způsob realizace stanovených pravidel
-

Typologie korupce

- *Typologie podle společenských věd*
 - *korupce jako deviantní chování*
 - *korupce jako patologické chování*
 - *korupce jako sociální dezorganizace*
 - *legalistické chápání korupce*
 - ❖ takto je označováno porušování psaného práva
 - *public office definice*
 - ❖ zahrnuje také vnitřní pravidla, jejich porušení není ani trestným činem ani přestupkem
 - *public opinion definice*
 - ❖ nejširší chápání korupce spojené s veřejným míněním
 - ❖ korupce je takové chování, které bývá obecně za korupci považováno

Příčiny korupce

- Většina faktorů, které dodávají nejvíce podnětů vedoucích ke korupci, má původ ve veřejném sektoru
 - Mezi nejčastější příčiny korupce můžeme zařadit:
 - udělování exkluzivních práv; dotace
 - nejasná a složitá úprava daňové problematiky, nízké platy správců daní a jejich časté kontakty s plátcí daní
 - rozhodování o směru a výši vládních výdajů
 - financování politických stran
 - mzdy ve veřejném sektoru
 - poskytování určitých statků a služeb za nižší než tržní ceny
 - privatizace státního majetku
-

Příčiny korupce

- složitost zákonů, regulací a postupů
- ostatní faktory (špatně definovaná vlastnická práva, nedostatečné konkurenční prostředí, atd.)
- privatizace státního majetku

- náklady korupce je velice těžké vyčíslit
- dopady korupce můžeme rozdělit na politické a ekonomické
- *politické důsledky*
 - krátkodobé
 - ❖ ztráta důvěry v politiku vlády, která je v té době u moci
 - dlouhodobé
 - ❖ vznikají, pokud je korupce systematická a dlouhodobá
 - ❖ může dojít ke ztrátě důvěryhodnosti země ve vztahu k okolnímu světu a ke vzniku nedůvěry v celý politický systém a jeho legitimitu

- *Ekonomické důsledky*

- korupce způsobuje neefektivnost v rozdělování
- korupce způsobuje zvyšování počátečních nákladů o úplatky, které slouží k překonání administrativních bariér, to vede k narušení tržní rovnováhy
- dopad korupce na růst HDP - podle některých odborníků snižuje korupce podíl investic na HDP a má záporný vliv na výdaje na zdravotnictví a na vzdělání
- korupční chování způsobuje, že vláda není schopná dosáhnout svých cílů (korupce při jmenování do funkce je zdrojem neefektivnosti)

- *Ekonomické důsledky*

- korupce zhoršuje kvalitu prostředí, ve kterém funguje soukromý sektor
 - korupce způsobuje růst administrativních nákladů (daňový poplatník je nucen platit za stejnou službu více, než by měl)
 - korupce má demoralizující vliv na celý aparát veřejné správy. Je tak velice obtížné udržet vysokou míru bezúhonnosti
 - korupce způsobuje značný úbytek produktivního úsilí, protože čas i energie jsou obětovány spíše k získávání kontaktů, k obcházení pravidel, než na zlepšování vlastního postavení a vlastní úrovně
-

- *Ekonomické důsledky*

- korupční jednání může být vnímáno jako cesta k úspěchu
→ rozšiřování korupce v soukromém sektoru
- korupce vede k nárůstu veřejných výdajů (vyšší úroveň korupce je spojena s nižší kvalitou veřejné infrastruktury a vede k plýtvání veřejnými prostředky)
- korupce může vést k omezení přílivu přímých zahraničních investic (díky korupčnímu prostředí klesá rating země a příliv investic je nižší)

- měření korupce je značně obtížné, neboť většina ukazatelů, které se snaží korupci monitorovat má subjektivní charakter (tzv. měkká data), která jsou založena na vnímání korupce
 - vhodná objektivní data prakticky neexistují
 - *Organizace zabývající se monitoringem korupce*
 - Transparency International (CPI, BPI, Globální barometr korupce)
 - Světová banka (Governance Matters, Doing Bussines)
 - World Economic Forum (různé ukazatele)
 - Fraser Institut
 - Freedom House
-

- nevládní nezisková organizace zabývající se korupcí
- Pobočky ve více než 100 zemích světa včetně ČR
- každoročně zveřejňuje Index vnímání korupce (Corruption Perception Index - CPI)
- nepravidelně pak Index plátců úplatků (Bribery Payers Index – BPI)
- zveřejňuje rovněž Globální barometr korupce
- Blíže viz www.transparency.cz nebo www.transparency.org

Financování české pobočky TI

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Činnost Transparency International - Česká republika je financována především z grantů, které organizace získává na své projekty z programů domácích i zahraničních státních i soukromých dárců.
- Vedlejším zdrojem financování jsou dary fyzických i právnických osob a rovněž výnosy z uskutečněných činností a akcí (například vzdělávacích kurzů).

- *Index vnímání korupce (CPI)*

- sestavován jednou ročně a průzkumy použité při jeho sestavování většinou obsahují otázky zaměřené na uplácení veřejných činitelů nebo provize při veřejných zakázkách,
- názory představitelů podnikatelské sféry, odborníků a analytiků,
- ukazuje však pouze na příjemce úplatků.
- nabývá hodnot 0 - 100, kdy nula představuje zemi naprosto zkorumpovanou, naproti tomu stovka zemi zcela „čistou“, tudíž bez korupce,
- publikován od roku 1995 (0 -10), od roku 2012 (0 -100).

- *Index vnímání korupce (CPI)*
 - je indexem složeným, tudíž zahrnuje výsledky několika průzkumů, prováděných rozličnými institucemi. Ty používají rozdílné vzorky respondentů i rozdílnou metodiku
 - původně sestavován pro 85 zemí světa, v roce 2018 pro 180 zemí (množství zemí se každý rok mění)
 - Další podrobnosti na <https://www.transparency.org/research/cpi/overview>

Hodnocení ČR v indexu CPI od roku 2000

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
TECHNICKO-PEDAGOGICKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Rok	Hodnocení ČR v indexu CPI	Odchylna/ rozmezí	Umístění	Počet zemí zařazených do žebříčku CPI	Použité průzkumy
2014	51	47 - 55	53	175	10
2013	48	43 - 52	57	177	10
2012	49	44 - 53	54	176	10
2011	4,4	3,9 – 4,8	57	182	12
2010	4,6	4,1-5,1	53	178	8
2009	4,9	3,7-7,5	52	180	8
2008	5,2	4,8-5,9	45	180	8
2007	5,2	4,9-5,8	41	180	8
2006	4,8	4,4-5,2	46	163	8
2005	4,3	3,7-5,1	47	159	16
2004	4,2	3,7-4,9	51	145	11
2003	3,9	0,9	54	133	12
2002	3,7	0,8	52	102	10
2001	3,9	0,9	47	91	10
2000	4,3	0,9	42	90	10

Měření korupce (BPI)

- *Index plátců úplatků (BPI)*

- dosahuje hodnoty 0 – 10
- index poměrně mladý, nejstarší údaje z roku 1999 (další v letech 2002, 2006, 2008 a 2011)
- výsledky průzkumu z jednotlivých let není možné mezi sebou porovnávat! (jiná metodologie, jiné otázky, odlišný počet zemí apod.)
- hodnotí exportující země světa (nikoliv firmy) podle náchylnosti firem se sídlem v těchto zemích poskytovat úplatky v zahraničí - pohled na „nabídkovou stranu“ korupce
- Na dotazy odpovídají vrcholoví obchodní manažeři (senior business executives); v roce 2011 odpovídali manažeři z 30 zemí včetně ČR (celkem 100 rozhovorů)

Výsledky BPI za rok 2011

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVÍNĚ

Umístění	Země	Průměrná hodnota	Umístění	Země	Průměrná hodnota
1	Nizozemsko	8,8	15	Itálie	7,6
1	Švýcarsko	8,8	15	Malajsie	7,6
3	Belgie	8,7	15	Jižní Afrika	7,6
4	Německo	8,6	19	Thailand	7,5
4	Japonsko	8,6	19	Indie	7,5
6	Austrálie	8,5	19	Turecko	7,5
6	Kanada	8,5	22	Saudská Arábie	7,4
8	Singapur	8,3	23	Argentina	7,3
8	Velká Británie	8,3	23	SAE	7,3
10	Spojené státy	8,1	25	Indonésie	7,1
11	Francie	8,0	26	Mexiko	7,0
11	Španělsko	8,0	27	Čína	6,5
13	Jižní Korea	7,9	28	Rusko	6,1
14	Brazílie	7,7			
15	Hong Kong	7,6			

Měření korupce (GCB)

- *Globální barometr korupce (GCB)*

- je jediným celosvětovým průzkumem veřejného mínění zaměřeným na názory a osobní zkušenosti respondentů s korupcí v různých sektorech
- poprvé zveřejněn v roce 2003, je možné srovnávat jednotlivé průzkumy
- korupčnost jednotlivých sektorů je hodnocena známkou 1 – 5 (1 – bez korupce, 5 – extrémně zkorumpovaný)
- Poslední průzkumy proběhly v roce 2017
- více na

https://www.transparency.org/news/feature/global_corruption_barometer_citizens_voices_from_around_the_world

Měření korupce – Světová banka

- Pro účely posouzení kvality vlády sestavila 6 základních indikátorů, které hodnotí 6 oblastí kvality vlády (Governance Matters):
 - úroveň demokracie,
 - politickou stabilitu,
 - efektivnost vládních politik,
 - regulační kvalitu,
 - kvalitu právního řádu a
 - kontrolu korupce.

Obecná antikorupční doporučení TI pro veřejný sektor

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KÁRVINĚ

- zavést funkční výběr úředníků a systém jejich uplatnění (tzn. eliminovat osobní vazby při výběrových řízeních, posuzovat především odbornou způsobilost uchazeče atd.)
- zkvalitnit management práce (státní manažeři by měli být kladným vzorem pro své podřízené ve smyslu dodržování zákonů)
- zdokonalit systém řízení v oblasti veřejné správy tak, aby byl uplatněn princip konečné odpovědnosti vedení za významné poruchy jeho resortu
- ihned řešit zjištěné problémy a nedostatky, zveřejňovat je
- vyvarovat se pravděpodobným korupčním situacím při výkonu veřejné správy (minimalizovat styk úředníků se žadateli, zavést systém kontroly rozhodování, z některých jednání pořizovat obrazové a zvukové záznamy)
- vypracovat návody pro komunikaci a využívání služeb veřejného sektoru

Děkuji za pozornost a přeji hezký den